

ности при превода от български език, представят на немския читател текстовете както с максимално съхранена научна автентичност, така и с техния неповторим идеен патос. А това е наистина едно забележително достойнство за работи от този вид.

Необходимо е да се спомене и друго положително качество на сборника. Издание като рецензираната книга е напълно оправдано да се съпровожда от научен апарат. Тук явно трябва да се оцени прецизността, с която е изпълнил задачите си Д. Вичев, на когото принадлежат обработката и коментарът към текстовете. Снабден с бележки към всяка статия, биографични данни за авторите на включените работи, коментар и авторски регистър, сборникът е много полезна книга в ръцете на немскоезичния българист.

Рецензираният представителен сборник с работи на наши литератори има неедната задача да запознае с постиженията на българската марксистическа критика, теория и естетика не само читателя в една братска социалистическа страна, но и една по-широка немскоезична среда. А това вече значително повишава възискателността към методологическата единност на книгата, към съдържанието на включените работи. С основание може да се каже, че трудът на двамата съставители Г. Димов и Д. Вичев успешно отговаря на изискванията към този вид научна литература. Изпълнена е задачата, която е в основата на замисъла на авторите. Целта, както пише единият от съставителите — Д. Вичев, в послеслова към книгата, е да се документира зараждането и развитието на българската марксистическа литературна теория и критика като важна съставна част от националното и интернационалното социалистическо литературно движение (с. 355). И действително композиционната логика на труда, патосът на включеното в неговото съдържание очертава трайното присъствие на българската марксистическа теоретическа мисъл както в национални рамки, така и в световен мащаб.

Сборникът „Българска марксистическа литературна теория и литературна критика 1891—1941“ ще подпомогне не само немските българисти в научната им работа, но ще представи още веднъж на читателя в социалистическа Германия и извън нейните предели духовните висоти, постигнати от нашия народ.

Илия Пачев
„РУССКАЯ СОВЕТСКАЯ ПОЕЗИЯ. ТРАДИЦИИ И НОВАТОРСТВО. 1946—1975“

Изд. „Наука“ — ленинградское отделение, 1978. 284 с.

Научното издание, привлякло нашето внимание, представлява продължение на колективния труд „Русская советская поэзия. Тра-

диции и новаторство. 1917—1945“ (Ленинград, 1972). Тези две книги вече ни дават основание да говорим, че в съветското литературознание през 60-те—70-те години усилено се изучава ролята на националните традиции в развитието на художествената литература.

В сборника, отговарящ на назрелата потребност още по-широко да се изучи въпросът за ролята на националните традиции в съвременната руска поезия, взимат участие такива известни литературоведи и критици като П. Виходцев, Л. Долгополов, А. Павловски, А. Михайлов, които в продължение на много години се занимават с проблемите на поетическото новаторство.

Статията на П. Виходцев, отличаваща се с дълбоко диалектично разбиране на целия процес на развитие на съветската поезия, запознава читателя с общата проблематика на сборника. Авторът на статията подчертава, че „изучаването на творчеството на отделните съветски писатели от гледна точка на националните художествени традиции спомага по-добре да се разбере техният принос в руската литература, да се изяснят естетическите им принципи и творческа еволюция“ (с. 9).

Като се спира върху историко-литературната съдба на Маяковски и Есенин, ученият показва как научната неизясненост на отношението им към литературното наследство на класиците и към фолклора доведе до повърхностно разбиране дейността на големите художници на словото. В частност доста се е разпространило разбирането за новаторството на Маяковски като „разрушаване“ на класиката. Неговите творчески новации се обясняваха с връзката му с авангардисткото течение — футуризма. По такъв начин поезията на революционния трибун насилствено се откъсваше от националните източници. А в действителност, както показват многобройните конкретни изследвания през последните десетилетия, приносът на Маяковски в съветската поезия „в голяма степен е бил обусловен от разрива му с модернизма и закрепване връзките с класическите традиции“ (с. 9).

Драматична се оказва литературната съдба на Есенин през 20-те—30-те години, в периода, когато в критиката доминира вулгарносоциологическият поглед върху художественото творчество и националният поет се характеризира като изразител на настроенията на консервативната част от селячеството, а неговото приобщаване към революционните идеи опростено се разглежда като освобождаване от селските настроения. Истинското своеобразие на Есенин, както отбелязва П. Виходцев, беше разбрано само във връзка с „изучаване дълбоките национални основи на неговото творчество“ (с. 10).

Интернационалният патос на съветската литература в наше време органично се слива с ярко изразения национален облик на произ-

веденията на творците от различните съюзни републики. За правилното решение на въпроса за националния и интернационалния аспекти в произведението на изкуството, в творчеството на художника на словото спомага многостранното изучаване на проблемите, свързани с литературната приемственост. П. Видошев полемизира с редица автори, които подценяват националните традиции в изкуството и стигат в края на краищата до необосновано утвърждаване на съветската литература като наднационално явление.

Като многозначителен показател на научната мисъл през 50-те—70-те години П. Видошев посочва многообразните аспекти на изследване проблемите на приемствеността. Преди всичко той изтъква книгата на А. Бушмин „Методологични въпроси на литературоведските изследвания“ (Методологически въпроси литературоведските изследвания. Л., 1969), където „се разглеждат различните страни от сравнителното изучаване на литературите, обосновава се жизнено-историческата обусловеност за усвояване на традициите, критикува се иманентно-литературният подход към проблема“ (с. 6). Оказва се, че именно това не достига на съществуващите обобщаващи академични трудове по история на руската класическа и съветската литература. Пред бъдещите автори на подобни трудове се поставя задачата по-широко да използват натрупаните в изследванията за отделните творци данни, осветляващи връзките им с литературните предшественици и с произведенията на фолклора. Трябва да се очертае един широк историко-литературен фон за по-пълното изясняване творческия принос на отделния писател в общата съкровищница на руската и съветската словесност.

Подходът към проблемите на традициите и новаторството в книгата се отличава с разностранност и оригиналност при разработката на отделните теми.

Дълбоко емоционално критикът А. Михайлов проследява пресъздаването на Русия в съвременната съветска поезия. Той съпоставя възгледа за Русия в творчеството на двама съвсем различни по стил поети като А. Вознесенски и Н. Рубцов. Ако във въображението на Вознесенски образът на Русия се пречупва през широката картина на съвременността; свързана с постиженията на научнотехническата революция, то за Рубцов, продължител на Есениновата линия в съветската поезия, е скъп традиционният, древният образ на родината, вечните черти на който са живи и днес.

А. Михайлов се връща към миналото, за да проследи развитието на патриотичните мотиви в лириката на А. Блок и С. Есенин, и отбелязва: „На пълнотата и дълбочината при пресъздаване образа на Русия от тези поети не пречи фактът, че в техните интерпретации тя се рисува като селска страна. Тя такава и беше. Неслучайно въпросът за

участието на селската маса в революцията беше решаващ“ (с. 28).

По-нататък, през 30-те години, в поезията преобладаваше обобщеният и до известна степен умозрителен образ на съветската страна, което водеше към „частична загуба на конкретния пейзажен образ, образът на малката родина с нейните най-интимни реалности“ (с. 31). Това свидетелствуваше за разпространение в поезията на декларативно-украшателските тенденции. На тези тенденции обаява война съвременните съветски лирици, които успяха да възродят образа на „малката“ родина в стихотворното изкуство на словото. Идеята основа на възродената концепция за родината А. Михайлов вижда в дълбокото осмисляне от страна на новите поколения поети на огромния нравствен опит, натрупан от съветския народ в периода на Отечествена война. Ученият е успял да намери свързващата линия в художественото развитие на идеята за Русия — този централен образ в руската съветска поезия, и доста пълно да охарактеризира патриотичната насоченост на творчеството на съвременните лирици.

Ако А. Михайлов се занимава с главния образ в руската съветска поезия, то В. Базанов изследва стремителното развитие на нейния генерален жанр — поемата. Авторът на статията „Черти на националния стихотворен епос и поемата от следвоенното тридесетилетие“ се обявява против разпространяване се в съвременната критика опити да се канонизира някоя разновидност на жанра на поемата. При такъв догматичен подход според него се игнорира многообразието на жанра. Разпространени са например гледището на поета И. Селвински, който определя лирическата поема като „много дълго стихотворение от първо лице“ (с. 53). По такъв начин са се оказали зад рамките на лирико-епическия жанр такива известни произведения като „Хубаво!“ на Маяковски, „Далечина след далечината“ на Твардовски, „Средата на века“ от В. Луговской. Ученият изразява мнение, че лирическият герой в поемата може да се характеризира като епически образ. През последните години получи широко развитие именно лирическата поема, композиционно закрепена от отношението на лирико-епическия герой (автора) към изобразяваните от него явления и събития. В списанията през 70-те години се появи още една разновидност на жанра — „кратката изповедна поема, построена върху вътрешния монолог и един водещ поетически символ“ (с. 56). Така непрекъснато се разраства и обогатява главният поетически жанр. При създаване на поемата, както смята авторът, най-важно е да се намери правилното съотношение между лирическото и епическото начало. Заслужава нашето внимание наблюдението на В. Базанов относно това, че в съвременните поеми е заложен „синтезът от най-различни традиции, отна-

сящи се и до руската, и до съветската класика, при които значително нараства относителното тегло на последните“ (с. 73).

Напълно обяснимо е особеното внимание, отделено в сборника на периода на Великата отечествена война, защото самосъзнанието на хората, закалени в огъня на кръвопролитните боеве за съветската родина, „в голяма степен определи нравствената атмосфера през 50-те—60-те години“ (с. 75). Изразители на това изменило се самосъзнание в литературата станаха писателите — участници във войната. В статията на А. Красилникова „Поклонението на военния призив и съвременната поезия“ погледът към днешния ден е пропизан с неугасващия отблясък на военното време. В творчеството на С. Орлов, Б. Слуцки, Е. Винокуров и др. войната влиза в съвременната поезия не като фон или спомен, а като „нещо неотделимо от лирическото изживяване, като негова сърцевина“ (с. 82). А. Красилникова отбелязва, че от „далечната провинция, която носи името „война“, водят своето начало дълбочината на размислите за човека и живота, душевната шед-рост, възкрасителността в областта на нравствените критерии — всички онези черти, които отличават философската лирика през 50-те—60-те години, защото войната — това не е само страдания и смърт, но и високи пориви на човешкия дух.

Изключително трудно е да се изучава наследяването на Пушкиновата традиция, защото неговият всеобхватен художествен гений съпътства цялата руска литература. Пушкиновото творчество учи да се прозира високият духовен смисъл на кратковременния човешки живот, да се измерва съвременността в исторически мащаби, да се търси хармонията на формата и съдържанието в изкуството. Неговата художествена система предпреди всичко подбужда художниците на словото да изработват пълна творческа самостоятелност. Всяко поколение поети по своя начин осмисля Пушкин, като черпи от неговото наследство това, което му е най-необходимо. И все пак има поети, в творческата съдба на които присъствието на Пушкин е особено осезаемо. Към последните се отнасят А. Ахматова, М. Цветаева, Б. Пастернак, Н. Заболоцкий. Внимателно се вглежда в следите на Пушкиновата традиция в лириката им Ю. Стенник в статията си „Пушкин и съветската поезия“ (40-те—60-те години). Авторът

отделя внимание на конкретните форми на въздействие на великия руски поет върху тези оригинални автори.

Л. Волкова, която се заема с изучаването традицията на Некрасов в руската съветска поезия през 50-те—60-те години, протестира срещу ограниченото разбиране за въздействието на Некрасовата поезия. В критиката дълго време съществуваше терминът „некрасовска школа“, който се отнасяше само към определен кръг поети, като М. Исаковски, А. Твардовски, А. Сурков и др. В последно време, както със задоволство отбелязва изследователката, проблемът на възприемане некрасовските поетически завети получава нови, по-широки измерения. Сега „все по-често започнаха да говорят за некрасовско направление, за некрасовски традиции в творчеството на поетите от различни стилни тенденции“ (с. 148). Като животворен извор за по-голямата част от създателите на съвременната поезия си остава дълбоката народност на Некрасов, в чинто произведения „за пръв път с пълен глас заговориха народът“ (с. 165). Съвременните поети Н. Рубцов, В. Сорокин, И. Лисцов и др. се стремят по некрасовски да обновяват поетическия език за сметка на народното просторечие и фолклора.

Заклучителната част на сборника представява цикъл от статии, изследващи традициите на класиците на съветската поезия А. Блок, В. Маяковски, Е. Есенин, А. Твардовски в литературната съдба на съвременните майстори на стиха.

А. Павловски в статията „Уроците на Твардовски“, проявявайки изследователска проникнателност, показва с многочислени и разнообразни примери как поетът, когото наричаха традиционен (нерядко с отгънък на скептичност) и който наистина през целия си живот следваше определени класически традиции на руската литература, успя да докаже чрез поетическата си практика, че свойственият му новаторски дух се подхранва от верността към родните традиции.

Широкото и дълбоко изучаване проблемите на литературната приемственост значително обогатява историята на руската съветска литература и е свидетелство за зрелостта на съвременната литературоведска мисъл.

Ирина Захариева